

MADDÎ HUKUK ANLAMINDA SULH SÖZLEŞMESİ

*Uğur Can METİN**

ÖZET

Sulh sözleşmesi, tarafların, uyuşmazlık veya tereddüt yaşadıkları sözleşmeyi karşılıklı fedakârlıklar ile bertaraf etmeleridir. Bu hukukî işlemin sonucunda taraflar, uzlaşmaya dayanan yeni bir sözleşme yapmış olur. Sulh sözleşmesi Türk Borçlar Kanununda doğrudan düzenlenmemiştir. Taraflar tasarruf yetkisine sahip olmak şartıyla diledikleri bütün konularda sulh sözleşmesi yapabilir. Sulh sözleşmesi maddî hukuk açısından bir borcu, usul hukuku açısından ise bir davayı sona erdirir. İncelememizde sulh sözleşmesi maddî hukuk bakımından ele alınmıştır. Öncelikle sulh sözleşmesinin hukukî niteliğine yer verilmiş, ardından da hüküm ve sonuçları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sulh, Karşılıklı Fedakârlık, Uyuşmazlık veya Tereddüt, Mevcut Hukukî İlişki.

ABSTRACT

Settlement (compromise) agreement can describe as eliminating an agreement due to making concessions to between parties, which agreement have already legal disputes or hesitate in accordance with parties. As an outcome of this legal transaction automatically they will make a new agreement based on mutual sacrifice. Settlement agreement has not directly codification in Turkish Code of Obligations. Parties have right to make settlement agreement about whole topics, however on conditions that person who is a side of agreement should have power of disposition. Settlement agreement brings to end a legal obligation relating to substantive law. At the same time according to procedural law this agreement terminates a case. However in our analysing settlement agreement be examined within the frame of substantive law. First of all there is included legal characteristic of compromise. At the following part have been evaluated legal effects and results of this legal agreement.

Keywords: Settlement, Mutual Sacrifice, Dispute or Hesitate, The Current Legal Agreement.

* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi 2. Sınıf Öğrencisi.

I. KAVRAM

Sulh, çoğunlukla bir edayı haklı kılma gayesi taşımaktadır¹. Bu bakımdan sulh sözleşmesi özü itibarıyla maddî hukuk açısından bir borcu usul hukuku açısından ise bir davayı sona erdirir².

Sulh günlük hayat da barış ve uzlaşma manalarında kullanılmaktadır³. Hukukî açıdan bakıldığında ise sulh, tıpkı Mecellede de ifade edildiği gibi, iki tarafın anlaşarak aralarındaki nizamı (çekişmeyi) ortadan kaldırdıkları sözleşmedir⁴. Başka bir deyişle sulh, tarafların ortalama bir yolda birleşebilmek adına yaptıkları anlaşmadır⁵. Bugün kanunkoyucu sulhu niteliği ve hükümleri itibarıyla düzenlememiştir. Bununla birlikte, bazı kanunlarda münferit çeşitli hallerde sulhtan bahsedilmiştir⁶. Kıta Avrupası hukuk sisteminde kanun koyucuların genel olarak sulhu tanımlama yoluna gittikleri görülmektedir. Gerçekten de, BGB'nin 779. paragrafında sulh şu şekilde ifade edilmiştir: “*Sulh tarafların bir hukukî ilişki hakkındaki çekişme veya kuşkuyu karşılıklı fedakârlıklarla ortadan kaldırdıkları bir sözleşmedir.*”. Fransız Medenî Kanununda da, sulh konusunda BGB § 779 hükmüne benzer bir tanıma yer verilmiştir⁷. Ancak Fransız Medenî Kanunu'nda, Alman Medenî Kanunu'ndan farklı olarak, doğması muhtemel ihtilâflarda sulhun kapsamına alınmıştır. Sulh, İsviçre hukuk sisteminde de geniş bir uygulama alanı bulmasına rağmen, İsviçre Borçlar Kanununda bu müesseseye yönelik kapsam ve unsurlar bakımından bir tanım kabul edilmiş değildir⁸.

Özetle maddî hukuk bakımından sulh sözleşmesi iç hukukumuzda ayrıntıya girilmeden ele alınmaktadır. Buna karşılık sulh, Batı'da bilhassa iş hukukunda taraflara makul yarar ölçütü çerçevesinde bir güvence oluşturduğundan büyük

¹ Von Tuhr, Andreas (Çev: Cevat EDEGE); Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı, C. 1-2, 2. Baskı, Ankara 1983, s. 425.

² Aydoğdu, Murat/Kahveci, Nalan; Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 2. Baskı, Ankara 2014, s. 35; Tanrıver, Süha; Mahkeme Huzurunda Yapılan Sulhler, SBF, C. 49, S. 1-2, Y. 1994, s. 335.

³ Türk Dil Kurumu Okul Sözlüğü, Ankara 2000, s. 884.

⁴ Bkz. Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye, m. 1531. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Ali Haydar Efendi; Dürerü'l Hükkâm Şerhu Mewcelleti'l Ahkâm, Mecelle Şerhi, C. 4, İstanbul (basım tarihi yok), s. 5 vd. C.

⁵ Zevkliler, Aydın / Gökyayla, Emre; Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 11. Baskı, Ankara 2014, s. 13.

⁶ Bilge, Necip; Özel Borç Münasebetleri, Ankara s.6; Ayrıca bkz. TMK m. 462/1-8, HMK m. 313-315, TBK m. 504/3.

⁷ Bkz. CC. m. 2044.

⁸ Ulusan, İlhan; Maddî Hukuk ve Usul Hukuku Bakımından Sulh Sözleşmesi, MHAD, S.7, Y. 1971, s.149; Karauz, Ağâh Kürşat; Sulh Sözleşmesi, Ankara 2014, s. 30-32.

önem arz eder⁹. Bu bağlamda sulhun alternatif bir çözüm yolu olarak kapsamlı bir şekilde ele alındığı görülmektedir.

Mahkemelerdeki iş yükü, masraflar ve zaman kaybı dikkate alındığında sulh sözleşmesi büyük önem arz etmektedir. Doktrinde isabetle belirtildiği gibi, daimî bir savaş hali bu yolda harcanacak olan kıymetli emeklerin, vakitlerin ve paraların boş yere gitmesine sebep olur¹⁰. Sulh sözleşmesi ise, pratik bir yaklaşımla taraflara maliyet ve zaman bakımından ciddi kazançlar sağlar.

II. SULH SÖZLEŞMESİNİN TANIMI VE KONUSU

Doktrinde sulh sözleşmesinin değişik tanımları yapılmıştır. Bir görüşe göre sulh sözleşmesi, bir hukukî ilişkiye yönelik olarak tarafların aralarında çıkan uyuşmazlık veya belirsizliği ortadan kaldırmak amacıyla birbirlerine karşılıklı fedakârlıkta bulunarak yaptıkları bir sözleşmedir¹¹. Buna karşılık bizim de gerekçelerini haklı bulduğumuz hâkim görüşü de dikkate alarak, sulh sözleşmesini, “bir hukukî ilişki hakkındaki doğmuş veya doğması muhtemel bir çekişmeyi ya da tereddüdü karşılıklı fedakârlıklar aracılığıyla kaldırmayı amaçlayan bir sözleşme” olarak tanımlamak mümkündür¹². Yargıtayda bir kararında sulh sözleşmesiyle ilgili olarak, “*Sulh tarafların aralarındaki uyuşmazlığı karşılıklı iradeleri ile bir çözüme bağlamalarıdır.*” ifadesine yer vermiştir¹³.

Sulh sözleşmesi irade serbestisi (TBK. m. 26) gereği arzu edilen bütün konularda düzenlenebilir. Ancak bunun sınırını, tarafların üzerinde serbestçe tasarrufta bulunamayacakları konular oluşturur. Buna göre evlenmenin butlanı, boşanma, babalık ve nesebin reddi, vasinin atanması gibi konularda sulh sözleşmesi yapılamaz. Buna karşılık boşanmanın fer’i sonuçlarına ilişkin konularda yapılan sulh sözleşmesi hâkimin onayıyla geçerli olabilir¹⁴. Bu anlamda meselâ boşanmadan sonraki mal paylaşımına yönelik olarak sulh sözleşmesi yapmak mümkündür.

⁹ Özdemir, Erdem; İ kale ve Alternatif Bir Öneri Olarak Sulh Sözleşmesi, ÇEİS, C. 27, S. 3, Y. 2013, s. 48.

¹⁰ Ansay, Sabri Şakir; Sulh, AHFD, C. 1, S. 2, Y. 1943, s. 200.

¹¹ Eren, Fikret; Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 19. Baskı, Ankara 2015, s. 938; Özdemir, s. 44.

¹² Uluhan, s. 150.

¹³ HGK. T. 15.12.1973, E. 1972/6-537, K.1973/1201 “*Sulh tarafların aralarındaki uyuşmazlığı karşılıklı iradeleri ile bir çözüme bağlamalarıdır. Bu bakımdan sözleşme niteliği taşır. Sulh tek yönlü irade ile değil, karşılıklı anlaşma ile bozulabilir. Sulh' u bozmak isteği, şartlı veya şartsız olduğu veya anlaşmanın oluşması sırasında iradeyi kaldıran nedenler bulunduğu iddiaları, ayrı bir dava konusudur.*” (KBİBB., 1086/m. 92).

¹⁴ Bilge, s.7; Tandoğan, Haluk; Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C. 1, 4. Baskı, İstanbul 2008, s. 18.

III. SULH SÖZLEŞMESİNİN HUKUKÎ NİTELİĞİ

A. Genel Olarak

Sulh sözleşmesinin unsurlarını açıklarken kurulacak olan yeni sözleşmenin mevcut bir hukukî ilişkiye dayanması gerektiği, dolayısıyla da bağımlı sözleşme sayılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu sonuç sulh sözleşmesinin karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanına dayandığını ve onun rızaî sözleşme olduğunu gösterir¹⁵. Ayrıca sulh sözleşmesinin sonucunda ortaya çıkan borç konusu edimlerin zamanın akışı içerisinde dönemlik veya sürekli değil, bir defaya mahsus bir ifa ile sona ermesi, onun anî edimli bir sözleşme olarak kabul edilmesini gerekli kılar¹⁶.

Yukarıdaki bilgilerde görüldüğü gibi sulh sözleşmesinin; bağımlı, rızaî, ani edimli, kendisine özgü, ivazlı, tam iki tarafa borç yükleyen ve malvarlığına etkisi olan bir sözleşme olduğu açıktır.

Sulh sözleşmesinin dâhil olduğu diğer sözleşme türlerinin konunun anlaşılabilirliği bakımından daha ayrıntılı incelenmesi isabetli olur kanaatindeyiz. Aşağıdaki açıklamalarda bu amaç çerçevesinde yapılmıştır.

B. Sulh Sözleşmesinin Kendine Özgü Bir Sözleşme Olması

Kişilerin kendilerine uygulanacak olan kuralları bizzat belirlemesi prensibine dayanan sözleşme özgürlüğü ilkesi (TBK. m. 27), bugün Borçlar Hukukunda geniş ve etkin bir uygulama alanı bulmaktadır¹⁷. Bunun tabii bir sonucu olarak taraflar kanunda bizzat öngörülüp tanımlanan sözleşme türlerini birleştirerek karma sözleşmeler oluşturabilecekleri gibi, kanunda doğrudan tanımlanmayan sözleşmeler de meydana getirebilirler. Ortaya çıkan bu yeni sözleşmelere ise kendine özgü (sui generis) sözleşmeler adı verilmektedir¹⁸.

Sulh sözleşmesinin muhtevası dikkate alındığında, kendine özgü sözleşmeler kategorisinde yer alır¹⁹. Zira kanun koyucu sulh sözleşmesine çeşitli kanunlarda yer vermekle birlikte²⁰, bu sözleşmenin tanımını, unsurları ve türleri hakkında hüküm ihdas etmiş değildir. Bu sebeple, sulh sözleşmesinin isim olarak bazı

¹⁵ Eren, s. 939.

¹⁶ Eren, s. 940.

¹⁷ İnan, Ali Naim/Yücel, Özge;; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 4. Baskı, Ankara 2014, s. 76. Bu konuda ayrıca bkz. TBK. m. 26.

¹⁸ Oğuzman, M. Kemal /Öz, Turgut; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, 11. Baskı, Ankara 2013, s. 43-44.

¹⁹ Gümüş, Mustafa Alper; Borçlar Hukuku Özel Hükümler, C. 1, 3. Baskı, İstanbul 2013, s. 9; Kuntalp, Erden; Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşme), 2. Baskı, Ankara 2013, s. 15.

²⁰ Eren, s. 940; Karauz, s. 53.

kanunlarda yer alması, buna karşılık, ilgili hükümlerde konuya ilişkin düzenlemelerin bulunmaması, ona isimli sözleşme niteliğini bahşetmez.

Sulh sözleşmesinin kendine özgü bir nitelik taşıması, yaşanılması muhtemel bir ihtilaf durumunda ne tür bir yol izlenmesi gerektiği konusunu gündeme getirmektedir. Zira bu tip sözleşmelerde belirli bir tipte ilişki mevcut olmadığından yedek hukuk kuralları doğrudan uygulanamaz²¹. Bu sebeple, öncelikle sulh sözleşmesine benzer mahiyetteki hukukî müesseselerle kıyas yoluna başvurulmalıdır. Buradan sonuç alınamaması halinde, Borçlar Hukuku genel hükümler devreye girer. Bütün bu seçeneklere rağmen, bir hukuk boşluğunun varlığı durumunda TMK. m. 1/II hükmü gereğince hâkimin hukuk yaratması yoluna gidilebilir²².

Kıyasın varlığı, ilk bakışta kanunda açık bir boşluk bulunduğu şeklinde algılanabilir. Ancak kanaatimizce burada bir kanun boşluğundan ziyade, bir bilinçli susma söz konusudur. Zira kanun koyucunun söz konusu alanda uygulayıcıya ve doktrine bir hareket alanı bıraktığı açıktır. Çünkü hukuk hayatında bu derece önem arz eden bir müessesenin ihmal veya öngörememe sonucu düzenlenmediği iddiasında bulunulamaz. Sonuç olarak doktrinde bizimde katıldığımız bir görüşe göre kanun koyucu sulh sözleşmesini hüküm koyarak sınırlamak istememiş, sulhu genel hükümlere bağlı bir düzeyde bırakmak suretiyle onun karşılıklı fedakârlığa dayanan uzlaştırıcı işlevine geniş bir alan bırakmıştır²³.

C. Sulh Sözleşmesinin İvazlı Bir Sözleşme Olması

Taraflardan her birine bir şey vermek veya yapmak borcunu yükleyen sözleşmeler ivazlı (karşılıklı) bir sözleşmedirler²⁴. Bu anlamda sulh sözleşmesi de ivazlı bir sözleşmedir. Zira taraflar kendi edimlerini karşı taraftan gelecek bir fedakârlık üzerine ifa etmektedirler²⁵. Fedakârlık iki taraftan da geldiği için bu sözleşme tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme niteliği taşır.

Sulh sözleşmesinde vücut bulan karşılıklı edimlerin eşit veya benzer olması şart değildir. Üstelik burada matematik anlamında bir eşitlik de aranmaz. Bununla birlikte edimler arasında nitelik ve nicelik itibarıyla aşırı bir oransızlık da mevcut olmamalıdır²⁶. Aksi takdirde TBK. m. 28 hükmü gereğince, aşırı yararlanma (gabin) söz konusu olabilir. Ayrıca karşılık konusu edimlerin sadece

²¹ Aral, Fahrettin/Ayrancı, Hasan; Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 10. Baskı, Ankara 2014, s. 64.

²² Karauz, s. 56.

²³ Ulsan, s. 157, Turanboy, Kürşat Nuri; İbra Sözleşmesi, Ankara 1998, s. 46.

²⁴ Esener, Turhan; Borçlar Hukuku 1, Ankara 1969, s. 19.

²⁵ Eren, s. 939; Tandoğan, s. 14.

²⁶ Karauz, s. 57.

mameleki değerleri ihtiva etmesi mecburî bir şart değildir. Meselâ alacaklının borçlunun karşılıklı bir fedakârlık anlamına gelecek olan edimine karşılık borcun ifasını bir süreliğine ertelemesinde durum böyledir.

D. Sulh Sözleşmesinin Tam İki Tarafa Borç Yükleyen Bir Sözleşme Olması

Tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde taraflar birbirlerine karşı daima borçludurlar. Yani borca konu olan edimler arasında bir mübadele (karşılıklılık, synallagma) ilişkisi ortaya çıkmaktadır²⁷. Sulh sözleşmesinde de taraflardan her birinin edimi karşı tarafın edimine sebep teşkil ettiğinden, tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme niteliği taşır²⁸. Yani burada aslî edimler karşılıklı olarak yer değiştirmektedir²⁹. Söz konusu edim, malvarlığına ilişkin veya başka alanlarla ilgili değerlere yönelik olarak yapma, kaçınma, müsaade etme, katlanma şeklindeki ortaya çıkabilir³⁰.

Kanaatimizce, sulh sözleşmesinin tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme olmasında asıl çıkış noktasını tarafların karşılıklı fedakârlıkları oluşturur. Zira kurulacak olan uzlaşma bu karşılıklı fedakârlıklar üzerine temellenmektedir.

Tarafların sulh sözleşmesi yapabilmek için fiil ehliyetine sahip olmaları gerekir. Eğer taraflardan birinde veya her ikisinde de bu tür bir eksiklik söz konusu ise devreye taraflar adına işlem yapma yetkisine sahip makamlar girer. Sulh sözleşmesinde tarafların amacının ihtilafî hukukî ilişkiyi dava yoluna götürmeden çözüme kavuşturmak veya dava safhasındaki uyuşmazlığa son vermek olduğu unutulmamalıdır. Bu sebeple, taraf iradelerinin niteliği ve tespiti sözleşmelerin yorumlanması hakkındaki kurallar ışığında değerlendirilmelidir³¹. Sözleşmenin yorumlanması özetle; taraf iradelerinin ve bunların yöneldiği amacın araştırılması, sonunda da

²⁷ Akıncı, Şahin; Borçlar Hukuku Bilgisi, 7. Baskı, Konya 2013, s. 65.

²⁸ Eren, s. 939; Tandoğan, s. 14; Karauz, s. 62; Özdemir, s. 44.

²⁹ Yargıtay da sulh sözleşmesini bu şekilde değerlendirmektedir. "Sulh, davanın taraflarının karşılıklı olarak anlaşmaları sonucu aralarındaki çekişmeye son vermelerine ilişkin bir usul işlemidir. Somut olayda olduğu gibi, taraflar mahkeme önünde sulh olacaklarsa sulh sözleşmesine ait beyanlarının hâkim önünde duruşma tutanağına geçirilerek imzalatılması yeterlidir. Ancak mahkeme önündeki Sulh sözleşmesinin icap ve kabul şeklinde yapılma olanağı da vardır. Sulh sözleşmesinde önemli olan tarafların mahkeme hükmü gerekmesiz aralarındaki çekişmeyi sonlandırmalarıdır. Taraflar arasındaki çekişme bütünüyle değil de bazı feragat ve kabul beyanları ile kısmen sonuçlanmışsa ihtilaf bütünüyle ortadan kalkmayacağından böyle bir sözleşme sulh sözleşmesi olarak kabul edilemez. Zira, az önce söylendiği gibi çekişme kısmen de olsa sulh akdinin kapsamı dışında kalmışsa orta yerde geçerli ve yeterli bir sulh akdi bulunduğundan söz edilemez." Bkz. 14. HD., T. 18.05.2007, E. 2007/5067, K. 2007/5938, (KBİBB).

³⁰ Karauz, s. 67. Tandoğan, s. 14.

³¹ Yavuz, Cevdet/Acar, Faruk/Özen, Burak; Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler, 13. Baskı, İstanbul 2014, s. 16-17.

hukukî ilişkinin ne anlama geldiğinin açıklığa kavuşturulmasıdır³². Sözleşmeler yorumlanırken dürüstlük kuralı ve söz konusu hukukî ilişkideki hayatın olağan akışına bağlı olarak ortaya çıkan teamüller büyük önemi haizdir. Zira buradan doğacak olan güven ilişkisi, hukukî işlemin açık ve sağlam bir ortamda meydana gelmesini sağlar. Ayrıca geçmişteki tereddütleri de bertaraf eder³³. Bu bakımdan sulhun ve dürüstlük kuralının paralel amaçlar göz ettiği sonucuna varılabilir.

E. Sulh Sözleşmesinin Malvarlığına Etkisi

Kişinin malvarlığının aktif kısmında yer alan kalemlere dokunmaksızın pasifini artıran işlemlere borçlandırıcı işlem denir. Buna karşılık, bir kişinin malvarlığının aktifinde mevcut olan hakka doğrudan etki yaparak, bu hakkı başkasının menfaatine olacak şekilde devreden, değiştiren, sınırlayan veya sona erdiren işlemlere ise tasarruf işlemi adı verilir³⁴.

Sulh sözleşmesi malvarlığına etkisi bakımından da bir incelemeye tabi tutulabilir. Böyle bir halde onun ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri konularda yapılabileceği ortaya çıkar³⁵. Tarafların tasarruf yetkisine sahip olmalarının mecburî bir şart olması onun tasarruf işlemi sayılmasında önemli rol oynar. Bununla birlikte, doktrinde bir görüş, sulh sözleşmesini hem tasarruf işlemi hem de borçlandırıcı işlem olarak kabul etmektedir. Bu görüşü savunan yazarlara göre, sulh, tarafların birbirlerinin taleplerini kabul ettikleri ölçüde borçlandırıcı işlem; buna karşılık kendi taleplerinden vazgeçtikleri ölçüde de tasarruf işleminde bulunmuş olurlar. Zira burada “*sulh olan devreder (=qua transigit alianet)*” ilkesi geçerlidir³⁶. Hiç şüphesiz buradaki tasarrufta karşılıklı fedakârlıkta bulunma iradesi tetikleyici bir rol oynamaktadır. İkinci bir görüş ise sulhu, sırf borçlandırıcı işlem hükmünde ele almaktadır. Bu görüşün tabii sonucu olarak sulh sözleşmesine, temel oluşturan işlem herhangi bir sebeple geçersiz hale gelirse, sulh sözleşmesine dayanılarak yapılmış olan tasarrufi işlemlerin, sebepsiz zenginleşme hükümleri dışında geri istenmesi mümkün değildir³⁷. Söz konusu halde sebepsiz zenginleşme başvurulmasındaki esas amaç, uğranılan zararların telâfisinden ziyade, hukukî bir sebebe dayanmadan yapılan iktisapların iadesidir³⁸.

³² Kılıçoğlu, Ahmet; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 15. Baskı, Ankara 2012, s. 244.

³³ Akyol, Şener; Sözleşmenin Yorumu, İstanbul 2010, s. 93-94.

³⁴ Antalya, Gökhan; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, İstanbul 2015, s. 114-115.

³⁵ Zevkliler/Gökyayla, s. 14; Karauz, s. 59-60.

³⁶ Eren, s. 940.

³⁷ Ulusan, s. 157.

³⁸ Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet/Kaynar, Reşad; Borçlar Hukuku Umumî Hükümler, İstanbul 1955, s.133.

Kanaatimizce, yukarıda bahsedilen konuda amaca uygunluk açısından bir değerlendirme yapmak gerekir. Bu değerlendirmede sulhun bir uzlaşma sonucu elde edildiği dikkate alınmalıdır. Bunun bir sonucu olarak, tarafların sulh sayesinde elde ettiklerinin korunması bakımından ikinci görüş daha sağlam gerekçelere dayanmaktadır. Bu görüşe göre sulh sözleşmesinin niteliği itibarıyla bir soyut işlem teşkil ettiği açıktır. Soyutluk ilkesinin özü itibarıyla hukukî istikrar ve güveni sağlamadaki rolü göz ardı edilmemelidir. Burada unutulmaması gereken bir diğer nokta ise, sulh sözleşmesinin sadece malvarlığına yönelik bir alacak hakkı elde etmek amacıyla yapılmıyor olmasıdır³⁹.

Sulh sözleşmesinin malvarlığına etkisi göz önüne alındığında, daha önce de ifade edildiği üzere, karşılıklı fedakârlıkla ifa edilen edimler arasında aşırı bir oransızlık bulunmamalıdır. Fedakârlıklar arasındaki oransızlığı tayin edebilmek için sözleşmenin kurulması zamanındaki, durumun gerekleri dikkate alınarak edimin objektif, yani herkesçe kabul edilen değerine bakılır⁴⁰.

IV. SULH SÖZLEŞMESİNİN UNSURLARI

A. Genel Olarak

Sulh sözleşmesinin ihtiva ettiği unsurlar; taraflar arasında mevcut bir hukukî ilişki, uyuşmazlık veya tereddüt ve karşılıklı fedakârlık şeklinde sıralanabilir. Kısaca bahsetmek gerekirse hukukî ilişkiyi oluşturan olayların veya onların nitelendirilmesine ilişkin bir uyuşmazlık ya da hukukî ilişkide bir tereddüt mevcut olmalıdır⁴¹. Bununla birlikte, sözleşme sonucu gerçekleştirecek olan edimler karşılıklı bir fedakârlık bağlamında ifa edilmelidir. Karşılıklı fedakârlık unsuru çoğunlukla bir borcu tanıma, ibra, borcun üstlenilmesi şeklinde tezahür edebilir⁴². Ayrıca ihtilâf ve karşılıklı fedakârlık unsuru, sulhu benzer özellikler taşıdığı ibradan ayıran temel etmenlerdir⁴³.

B. Mevcut Hukukî İlişki

Bir veya birden çok kişinin hukukî sonuç doğurmaya yönelmiş irade beyanlarıyla kurulan hukukî işlemler sonucunda ortaya çıkan ilişkiye hukukî ilişki denir⁴⁴. Kapsam olarak daha dar bir anlamı olan sözleşme ise, kişiler arasında

³⁹ Ocak, Uğur /Özcan, Durmuş; Öğreti ve Uygulamada İbra Sözleşmesi, Ankara 2013, s. 29.

⁴⁰ Von Tuhr, s. 312.

⁴¹ Tandoğan, s. 14-15.

⁴² Eren, s. 938, Tandoğan, s. 14.

⁴³ Akyol, Mustafa; Türk Borçlar Kanununun Getirdiği Yeniliklerden İbra, YÜED, C. 8, Özel Sayı, Y. 2013, s. 109.

⁴⁴ Yıldırım, Abdülkerim; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 3. Baskı, Ankara 2015, s. 46; Ayan, Mehmet; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 5. Baskı, Konya 2007, s. 80.

kurulmuş olan ve genellikle borç doğuran bir ilişkiyi ifade eder⁴⁵. Sözü geçen borç ilişkisinin mecburî unsurlarını; alacaklı, borçlu ve edim; buna karşılık mecburî olmayan unsurunu talep teşkil eder⁴⁶. Sulh sözleşmesi de kaynağını çoğunlukla taraflar arasındaki edimler de yaşanan ihtilâflardan alır. Burada dikkat edilmesi gereken noktalardan belkide en önemlisi; tek tarafa edim borcu yükleyen hukukî işlemlere yönelik olarak sulh sözleşmesi yapılamamasıdır⁴⁷. Zira sulh sözleşmesi bir karşılıklılık (mübadele, mütekabiliyet, synallagma) ilişkisi içerisinde kurulur.

Sözleşmeler ilke olarak, başka bir hukukî ilişkiye bağlanmadan, bağımsız şekilde kurulurlar. Buna karşılık sulh sözleşmesi ise mevcut bir hukukî işlem üzerine temellendirilir. Dolayısıyla sulh sözleşmesi diğer pek çok sözleşme türünden ayrılarak, asıl ilişkiye bağımlı sözleşme niteliği gösterir. Ancak, söz konusu hukukî ilişki kavramı sadece borç ilişkisini kapsayacak şekilde dar yorumlanmamalıdır. Çünkü yenilik doğuran haklarda; eşya hukuku, miras hukuku, aile hukuku gibi değişik konularda da sulh sözleşmesi yapılabilir⁴⁸. Gerçektende, sulh sözleşmesinin uygulama bulduğu alanın yelpazesi çok geniştir. Adı geçene sözleşmenin uygulama alanının bu kadar geniş olması, hukuk sistemi açısından pek çok alanda olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Bununla birlikte, mevcut hukukî işlemin ve ona bağlı olarak da sulh sözleşmesinin, sözleşme olmaları dolayısıyla TBK. m. 27 hükmüne aykırı olmaması gerekir. Buna göre her iki hukukî işlemin de kanunun emredici hükümlerine, ahlâka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırılık teşkil etmemesi ve konusunun imkânsız olmaması gerekir⁴⁹.

C. Uyuşmazlık veya Tereddüt

Tarafların karşılıklı olarak uyuşmazlığa veya tereddüde düşmüş olmaları sulh sözleşmesi açısından aslî unsur niteliğindedir. Bununla birlikte, doktrinde bu iki durumun bir arada bulunması şartı aranmamıştır⁵⁰.

Fiiî veya hukukî bir durumun farklı hukukî sonuçlar doğurmaya elverişli olması durumunda taraflar farklı görüşler ileri sürdükleri takdirde, bir uyuşmazlığın varlığından bahsedilebilir⁵¹. Başka bir deyişle, uyuşmazlık hukukî bir sonuca

⁴⁵ Erzurumluoğlu, Erzan; Sözleşmeler Hukuku (Özel Borç İlişkileri), 5. Baskı, Ankara 2015, s. 29.

⁴⁶ Kayar, İsmail; Borçlar Hukuku Genel Hükümler-Özel Borç İlişkileri, 10. Baskı, Ankara 2015, s. 37.

⁴⁷ Karauz, s. 12; Tandoğan, s. 14; Eren, s. 939.

⁴⁸ Ulsan, s. 151; Karauz, s. 2.

⁴⁹ Arık, Kemal Fikret; Mahkeme Önünde Sulh, SBF D, S. 1, Y.1954, s. 145; bkz. TBK. m. 27.

⁵⁰ Önen, Ergun; Medeni Yargılama Hukukunda Sulh, Ankara 1972, s. 24.

⁵¹ Eren, s. 941; Tandoğan, s. 14.

yönelik birbirine uymayan karşılıklı hukukî iddiaları düzenleyici bir mahiyette olmalıdır⁵². Diğer taraftan tereddüt hukukî ilişkinin muhtevası, süresi gibi yönleri taraflar için yeterince açık ve öngörülebilir olmadığı (muğlâk) durumlarda ortaya çıkar⁵³. Yani tereddüt, tarafların mevcut hukukî ilişkinin geçerli olup olmayacağı, geçerli olsa bile sonuç doğurup doğurmayacağı konusunda duydukları kaygı sonucunda varlık gösterir. Çünkü, göre sulh sözleşmesinin şüpheli talep ve alacak haklarını karşılıklı güven altına alma amacı güder⁵⁴. Ayrıca söz konusu tereddüdün makûl ve sübjektif mahiyette olması yeterlidir⁵⁵. Yargıtay da uyuşmazlık ve tereddüdün sulh sözleşmesine etkisini bir kararında şu şekilde açıklamıştır:

“... Sulh sözleşmesi, o sözleşmeyle ilgili bulunan tarafların arasında meydana gelmiş uyuşmazlığın taraflardan her birinin bazı haklarından fedakârlıkla bulunup uyuşmazlığı ortadan kaldırmaları konusundaki irade açıklamalarının birleşmesidir. Gerçekten Sulh (Vergleich), tarafların arasındaki hukuki münasebete dair bir uyuşmazlığa veya şüpheli bir duruma son vermek amacıyla karşılıklı rıza ve fedakârlıkla yapmış oldukları bir sözleşmedir. Sulh maddi hukuk bakımından borcu, usul hukuku bakımından ise davayı sona erdiren sebeplerdendir. Taraflar arasında akdedilen sözleşme de bu kapsamda geçerli olup Mahkemece, dava ve sözleşmenin tarihi itibarıyla sulhun tasdikine karar verilmesi gerekir...”⁵⁶

Doktrinde tereddüdün her iki tarafta da bulunup bulunmaması gerektiğine dair farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüş taraflardan birinin tereddüt halinde bulunmasını yeterli bulmaktadır⁵⁷. Buna karşılık diğer bir görüş, her iki taraf için aynı anda doğma mecburiyeti bulunmasa da iki tarafta da tereddüdün varlığının gerekli görmektedir⁵⁸. Kanaatimizce ilk görüş amaca uygunluk açısından hukukî temelleri daha sağlam ve daha kabul edilebilir niteliktedir. Zira tarafların menfaat dengesi gözetildiğinde bir tarafın tereddüdüne karşılık, diğer tarafında tereddüt duymasını beklemek hayatın olağan akışına aykırıdır.

D. Karşılıklı Fedakârlık

Sulh sözleşmesinin diğer kazandırıcı işlemlerden farkı şu şekilde ortaya çıkar. Burada taraflar, aralarındaki ihtilâflı ve kuşku doğurucu hukukî ilişkiye yönelik gütmekte oldukları maksatlarından, karşılıklı müsaade altında vazgeçer-

⁵² Ulsan, s. 151.

⁵³ Eren, s. 941. Tandoğan, s. 15.

⁵⁴ Ulsan, s. 151; Tandoğan, s. 15.

⁵⁵ Tandoğan, s. 15; Akyol, Mustafa; s.109.

⁵⁶ Bkz. 13. HD., E. 2012/8040, K. 2012/12696, T. 17.05.2012 (KBİBB).

⁵⁷ Eren, s. 941.

⁵⁸ Ulsan, s. 152; Karauz, s. 13.

ler⁵⁹. Bunun sonucunda da yeni ve menfaatlerini dengeleyen bir uzlaşma oluşturma amaçları⁶⁰. Bahsi geçen fedakârlık gerçekleştirilecek olan edimlerin tutarına yönelik olabileceği gibi, mekân ve zaman hususunda da olabilir⁶¹. Karşılıklı fedakârlık kavramından gerçekleştirilecek olan tavizlerin matematik anlamında eşit miktarda olması gerektiği sonucu çıkarılmamalıdır. Söz konusu fedakârlıkların taraf iradelerini tatmin edecek seviyede olması yeterlidir⁶². Buna karşılık, her iki tarafın da uzlaşmaya varabilmek adına belli bir fedakârlıkta bulunmaları şarttır. Aksi takdirde, yani karşılık fedakârlığın olmadığı bir ilişkide, sulh değil, başka hukukî müesseselerin varlığı söz konusu olur⁶³.

Doktrinde hâkim görüşe göre tarafların yapacağı fedakârlığın sadece bir taraf açısından mevcut hukukî ilişki üzerinde yapılmasının yeterli olacağı diğer tarafın ise mevcut hukukî ilişkiden bağımsız herhangi bir konuda fedakârlıkta bulunabileceği kabul edilmektedir⁶⁴. Kanaatimizce fedakârlığı bu ölçüde geniş yorumlamak mevcut hukukî ilişkinin varlığına yönelik uyuşmazlık ve tereddüdü gidermek hususunda yetersiz kalabilir. Bu durum ayrıca kötüye kullanımlara ortam hazırlayabilir. Keza böyle bir durumda sulh sözleşmesinin gayesi aşılmış hatta bu gayeden uzaklaşmış olur.

Son olarak sulh sözleşmesinde yukarıda sayılan bütün unsurların yanı sıra, tarafların uyuşmazlıklarını sona erdirmeye iradesine sahip olmaları tamamlayıcı bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır⁶⁵.

V. SULH SÖZLEŞMESİNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

Sulh sözleşmesinin kurulması ile birlikte, taraflar arasındaki ihtilafli hukukî ilişki ortadan kalkmakta ve yerini uzlaşmaya dayanan, bağlayıcı bir sözleşmeye bırakılmaktadır⁶⁶. Çünkü sulh sözleşmesi, taraflar arasındaki ilişkinin muhtevasını bağlayıcı bir sözleşme kurma amacını taşır. Bu sebeple sulh, bir tespit söz-

⁵⁹ Yargıtay da sulh sözleşmesindeki karşılıklı fedakârlık bağlamında sulhu şu şekilde tanımlamaktadır: "Sulh bir sözleşmedir. Sulh sözleşmesi o sözleşme ile ilgili bulunan tarafların arasında meydana gelmiş uyuşmazlığın taraflardan her birinin bazı haklarından fedakârlıklarının birleşmesidir." Bkz. 4. HD., E. 1978\7457, K. 1979 \3808, T. 22.03.1979 sayılı kararı (KBİBB).

⁶⁰ Ulsan, s. 153; Eren, s. 939.

⁶¹ Tandoğan, s. 14; Karauz, s. 15.

⁶² Ulsan, s. 154; Eren, s. 941.

⁶³ Feyzioğlu, Feyzi Necmeddin; Borçlar Hukuku Akdin Muhtelif Nevileri, C. 1, 4. Baskı, İstanbul 1980, s. 41.

⁶⁴ Karşı görüş için bkz. Önen, s. 29.

⁶⁵ Eren, s. 942.

⁶⁶ Ulsan, s. 162; Eren, s. 946.

leşmesi niteliği taşıır⁶⁷. Borç ilişkisinin asıl amacının alacaklının tatmini olduğu göz önünde bulundurulduğunda, sulhun sadece alacaklıyı tatmin etmekle kalmayıp, borçluyu da belli bir seviyede tatmine yaradığı açıktır. Kısacası sulh her iki taraf açısından da borcu tam anlamıyla sona erdirir⁶⁸. Burada dikkat edilmesi gereken ilk nokta, sulh sözleşmesinin konusunun belirli veya belirlenebilir olmasıdır. Aksi takdirde sulh sözleşmesi hüküm ve sonuç doğurmaz⁶⁹.

Taraflardan biri yapılan sulh sözleşmesine karşılık borcunu ifa etmezse, karşı tarafa öncelikle TBK. m. 97 hükmü gereğince ödemelik def'ini ileri sürme hakkı doğar. Geciktirici nitelikte olan bu def'i, ancak karşı edimin ifası veya ifasının teklif edilmesine kadar etkinlik gösterebilir⁷⁰. Bunun sonrasında taraflardan biri yinede edimlerini yerine getirmiyorsa, sulh sözleşmesi devre dışı kalır. Böyle bir halde zaten ihtilâflı olan mevcut hukukî ilişkinin yeniden canlanması söz konusu olabilir⁷¹. Söz konusu halde hak mahrumiyetine uğradığını iddia eden taraf eğer bir tazminat davası açacaksa bu davayı sulhtan önceki mevcut hukukî ilişkinin ihlâli olarak açmalıdır⁷². Ayrıca sulh sözleşmesinin dayandığı temel hukukî ilişki dışında herhangi bir hukukî ilişkiyi kapsamaması da söz konusu olamaz. Benzer bir durum sulha taraf olan kişiler bakımından da söz konusudur. Zira sulh sözleşmesinin çevresi ve etkisi sadece ona katılan taraflarla sınırlıdır⁷³.

Sulhtan önceki sözleşmenin ihtilâflı noktalarında ortaya çıkan belirsizlik daha sonra ortadan kalkabilir. Böyle bir halde yapılmış olan sulh iptal edilemez⁷⁴. Zira sulh sözleşmesinde taraflar aralarındaki ihtilâfı unsurlar, olaylar ve sonuçlar bakımından nitelik olarak sabitledikten sonra, sulhun tamamlanması aşamasına geçerler. Bu aşamadan sonra tarafların sulhtan dönebilmesi, ancak sabitlenmiş olguların ortada bulunmadığı hallerde, sözleşmenin temelinde yanılma (TBK. m. 32) gerekçesiyle mümkün olabilir⁷⁵. Ancak burada hataya dü-

⁶⁷ Serozan, Rona; Borçlar Hukuku Özel Bölüm, İstanbul 2002, s. 77.

⁶⁸ Karauz, s. 95.

⁶⁹ Yargıtay da bir kararında bahsedilen sonucu şu şekilde ifade etmiştir: "Maddî hukukça bir sözleşmeden ibaret olan sulhun geçerli olabilmesi, diğer sözleşmeler için olduğu gibi, konusunun belirli ya da belirtilebilir olması ile mümkündür. Konusu belirli ya da belirtilebilir olmayan bir sulh sözleşmesi geçerli sayılamaz." Bkz.9. HD., E. 1967\2597, K. 1967\6490, T. 11.07.1967 sayılı kararı (KBİBB).

⁷⁰ Tunçomağ, Kenan; Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, 6. Baskı, İstanbul 1976, s. 746.

⁷¹ Seviğ, Vasfi Raşit; Mukavelelerin Tasnifi ve Borçlar Kanunu Dışında Bırakılmış Mukaveleler ve Bilhassa Sulh Mukavelesi, AHFD, C. 6, S. 1-4, Y. 1949, s. 154

⁷² Eren, s. 946.

⁷³ Ulusan, s. 152.

⁷⁴ Von Tuhr, s. 173.

⁷⁵ Tunçomağ, Kenan; Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C. 2, 3. Baskı, İstanbul 1977, s. 10.

şen taraf dürüstlük kurallarına aykırı olarak hatasını ileri süremez⁷⁶. Buradaki yanılmaya konu olan olaylar sözleşmenin esaslı noktalarını teşkil etmelidir⁷⁷. Zira sözleşmenin esaslı unsurlarını, tarafların sözleşmenin kurulması için olmazsa olmaz şartı (condicio sin qua non) olarak kabul ettikleri noktalar teşkil eder⁷⁸. Kanaatimizce, sulh sözleşmesinin irade serbestîsi sonucu ortaya çıkan uzlaşmaya dayanıyor olması bu durumun gerekçesinde büyük paya sahiptir. Sulh bakımından sözleşme özgürlüğü ilkesi özellikle borçlar hukukuyla ilgili konularda düzenleme yapıldığında ortaya çıkar. Zira Aile, Miras, Eşya Hukukundaki sözleşmelerde bu özgürlük söz konusu değildir⁷⁹. İleride tarafların sulh sözleşmesine ait bir noktayı hiç veya tam olarak düzenlemedikleri ortaya çıkabilir. Böyle bir durumda yargı yoluna gidilirse, hâkim buradaki boşluğu yapmış düzenlemenin amacını dikkate alarak tamamlar. Hâkim bunu yaparken, tarafların farazî iradelerini de göz önünde bulundurmalıdır⁸⁰. Bütün bunlara ek olarak, taraflar belirsizliğe yer vermeyecek şekilde sulhu bozucu veya erteleyici şarta bağlayabilir⁸¹. Böyle bir durumda sulh sözleşmesi hüküm ve sonuçlarını bu şart anlamında meydana getirir.

SONUÇ

Hukuk hayatında yaşanan ve yaşanması muhtemel olan bütün ihtilâfların doğrudan mahkemelere aksettirilmesi, hukuk sisteminde ciddi tıkanıklıklara yol açar. Buna karşılık, sulh sözleşmesi bu tarz durumlarda tarafları yargılama masraflarından kurtarır. Sulh, aynı zamanda taraflara gelecekte yeniden sözleşme yapma şansını tanıyarak hukuki birlikteliği manevî anlamda canlı tutar. Buradan hareketle, sulhun bir alternatif çözüm yolu olduğu sonucuna varılabilir.

Kanun koyucu sulhun geniş uygulama alanını bir hükümle sınırlamak istemiştir. Gerçekten de, kanun koyucu, taraflara ilgili konuda tasarruf yetkisine sahip olmak kaydıyla, istedikleri bütün hususlarda sulh sözleşmesi düzenleyebilme yetkisini tanımıştır. Burada bir tasarruf yetkisinin varlığı, “sulh olan devreder” ilkesinin de bir gereği olarak sulh sözleşmesi bir tasarruf işlemi olarak nitelendirilebilir. Ancak bu durum bazı hallerde sulh sözleşmesi sonucu elde edilen kazanımların kaybına sebebiyet verebilir. Böyle bir sonucun ortaya çık-

⁷⁶ Reisoğlu, Safa; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 20. Baskı, İstanbul 2008, s. 103.

⁷⁷ Von Tuhr, s. 288.

⁷⁸ Nomer, Halûk; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, İstanbul 2015, s. 45.

⁷⁹ Akıntürk, Turgut/Karaman, Derya; Genel Hükümler- Özel Borç İlişkileri, 24. Baskı, İstanbul 2015, s. 61.

⁸⁰ Kocayusufoğlu, N./Hatemi, H./ Serozan, R./Arpacı, A.; Borçlar Hukuku Genel Bölüm, C. 1, 4. Baskı, İstanbul 2008, s. 32-33.

⁸¹ Akil, Cenk; Hukuk Muhakemeleri Kanununda Sulh ve Sulh Yoluyla Şarta Bağlı Hüküm Verilip Verilemeyeceği Meselesi, GÜHFD, C. 16, S. 4, Y. 2012, s. 10.

maması için, sulh sözleşmesini soyut işlem anlamında ayrı bir borçlandırıcı işlem olarak kabul etmek yerinde olur.

Sulh sözleşmesi taraflar arasındaki ihtilâfı, karşılıklı fedakârlıklar aracılığıyla ortadan kaldırma amacını gütmektedir. Bu açıdan sulh gerek toplum hayatında gerekse hukukî alanda büyük önemi haizdir. Konunun önemi Balzac'ın şu ünlü vecizesinde özet olarak açıklanmıştır: “*Kötü bir sulh, iyi bir davadan daha değerlidir.*”.

KISALTMALAR

- AHFD.** : Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi
BGB. : Bürgerliches Gesetzbuch (Alman Medenî Kanunu)
Bkz. : Bakınız
C. : Cilt
CC. : Code Civile (Fransız Medenî Kanunu)
ÇEİS. : Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası
çev. : Çeviren
E. : Esas
GÜHFD. : Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD. : Hukuk Dairesi
HGK. : Hukuk Genel Kurulu
HMK. : 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
K. : Karar
KBİBB. : Kazancı Bilişim İctihat Bilgi Bankası
m. : madde
MHAD. : Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi
s. : sayfa
S. : sayı
SBFD. : Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
T. : Tarih
TBK. : 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TMK. : 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu
Y. : Yıl
YÜED. : Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi

BİBLİYOGRAFYA*

- AKINCI, Şahin: Borçlar Hukuku Bilgisi, 7. Baskı, Konya 2013.
- AKINTÜRK, Turgut/KARAMAN, Derya: Borçlar Hukuku Genel Hükümler- Özel Borç İlişkileri, 24. Baskı, İstanbul 2015.
- AKYOL, Şener: Sözleşmenin Yorumu, İstanbul 2010.
- AKYOL, Mustafa: Türk Borçlar Kanununun Getirdiği Yeniliklerden İbra, YÜED, C. 8, Özel Sayı, Y. 2013, s. 97-130.
- AKİL, Cenk: Hukuk Muhakemeleri Kanununda Sulh ve Sulh Yoluyla Şarta Bağlı Hüküm Verilip Verilemeyeceği Meselesi, GÜHFD, C. 16, S. 4, Y. 2012, s. 1-18.
- ALİ HAYDAR EFENDİ: Dürerü'l Hükâm Şerhu Mecelleti'l Ahkâm, Mecelle Şerhi, C. 4, İstanbul (basım tarihi yok).
- ANSAY, Sabri Şakir: Sulh, AHFD, C. 1, S. 2, Y. 1943, s. 200- 210.
- ANTALYA, Gökhan: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.1, İstanbul 2015.
- ARAL, Fahrettin/AYRANCI, Hasan: Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 10. Baskı, Ankara 2014.
- ARIK, Kemal Fikret: Mahkeme Önünde Sulh, SBFD, C.9, S. 1, Y. 1954, s. 141-158.
- AYAN, Mehmet: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 5. Baskı, Konya 2007.
- AYDOĞDU, Murat/KAHVECİ, Nalan: Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 2. Baskı, Ankara 2014.
- BİLGE, Necip: Özel Borç Münasebetleri, Ankara 1962.
- EREN, Fikret: Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 2. Baskı Ankara 2015.
- ERZURUMLUOĞLU, Erzan: Sözleşmeler Hukuku (Özel Borç İlişkileri), 5. Baskı, Ankara 2015.
- ESENER, Turhan: Borçlar Hukuku, C. 1, Ankara 1969.
- GÜMÜŞ, Mustafa Alper: Borçlar Hukuku Özel Hükümler, C. 1, 3. Baskı, İstanbul 2013.
- FEYZİOĞLU, Feyzi Necmeddin: Borçlar Hukuku Akdin Muhtelif Nevileri, C.1, 4. Baskı, İstanbul 1980.
- İNAN, Ali Naim/Yücel, Özge: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 4. Baskı, Ankara 2014.
- KARAUZ, Ağâh Kürşat: Sulh Sözleşmesi, Ankara 2014.
- KAYAR, İsmail: Borçlar Hukuku Genel Hükümler-Özel Borç İlişkileri, 10. Baskı, Ankara 2015

* Dipnotlarda geçen eserler, yazarlarının soyadları ile anılmıştır. Aynı yazarın birden fazla eserine yapılan atıflar kısaltılmış şekilleriyle parantez içerisinde gösterilmiştir.

- KILIÇOĞLU/ Ahmet: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 15. Baskı, Ankara 2012
- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, N./HATEMİ, H./ SEROZAN, R./ARPACI, A.: Borçlar Hukuku Genel Bölüm, C. 1, 4. Baskı, İstanbul 2008.
- KUNTALP, Erden: Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşme), 2. Baskı, Ankara 2013.
- NOMER, Halûk: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, İstanbul 2015.
- OCAK, U./ ÖZCAN, D.: Öğreti ve Uygulamada İbra Sözleşmesi, Ankara 2013.
- OĞUZMAN, M. K./ÖZ, T.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, 11. Baskı, İstanbul 2013.
- ÖNEN, Ergun: Medeni Yargılama Hukukunda Sulh, Ankara 1972.
- ÖZDEMİR, Erdem: İkale ve Alternatif Bir Öneri Olarak Sulh Sözleşmesi, ÇEİS, C. 27, S. 3, Y. 2013, s. 32-51.
- REİSOĞLU, Safa: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 20. Baskı, İstanbul 2008.
- SEROZAN, Rona: Borçlar Hukuku Özel Bölüm, İstanbul 2002.
- SEVİĞ, Vasfi Raşit: Mukavelelerin Tasnifi ve Borçlar Kanunu Dışında Bırakılmış Mukaveleler ve Bilhassa Sulh Mukavelesi, AHFD, C. 6, S. 1-4, s. 136-157.
- TANDOĞAN, Haluk: Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C.1, 4. Baskı, İstanbul 2008.
- TANRIVER, Süha: Mahkeme Huzurunda Yapılan Sulhler, SBF, C. 49, S. 1-2, s. 333-349.
- TUNÇOMAĞ, Kenan: Borçlar Hukuku C. 1, Genel Hükümler, 6. Baskı, İstanbul 1976 (kısaltılmışı: TUNÇOMAĞ, Genel).
- TUNÇOMAĞ, Kenan: Borçlar Hukuku C. 2, Özel Borç İlişkileri, 3. Baskı, İstanbul 1977 (kısaltılmışı: TUNÇOMAĞ, Özel).
- TURANBOY, Kürşat Nuri: İbra Sözleşmesi, Ankara 1998.
- ULUSAN, İlhan : Maddî Hukuk ve Usul Hukuku Bakımından Sulh Sözleşmesi, MHAD, S. 7, Y. 1971, s. 149-203.
- VELİDEDEOĞLU, H. V./KAYNAR, R.: Borçlar Hukuku Umumî Hükümler, İstanbul 1955.
- VON TUHR, Andreas (Çev: Cevat EDEGE): Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı, C. 1-2, 2. Baskı, Ankara 1983.
- YILDIRIM, Abdülkerim: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 3. Baskı, Ankara 2015.
- YAVUZ, C./ACAR, F./ÖZEN, B.: Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler, 13. Baskı, İstanbul 2014.
- ZEVLİLİLER, A./GÖKYAYLA, E.: Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 11. Baskı, Ankara 2014.